

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Fredsprocessernas kvinnor

En kvalitativ analys av kvinnors deltagande i fredsprocesser och dess bidrag till hållbar fred

Statsvetenskapliga institutionen
Kandidatuppsats i statsvetenskap
VT 2015
Sofia Nyström
Handledare: Ulrika Möller
Ord: 11999

Abstract

Women's participation in peace processes has been given attention by scholars, and it is now well established that the inclusion of women promotes durable peace. Despite the recognition of their important role, women's actual participation is rare. Previous studies have been focusing on motivating the inclusion of women rather than specifying what it is in women's participation that generates durable peace. This thesis therefore seeks to theoretically define previous scholars' explanations on how women contribute to durable peace, and to empirically examine four cases of peace processes of which two are categorized as sustained peace, and two as failed peace. This study indicates that women's participation in peace processes on formal as well as on informal levels can influence the peace agreements and thereby contribute to durable peace. This study makes a valuable contribution to the current research by systematically comparing four cases of peace processes whereas previous research has mainly studied one or two cases. However, this research field requires further research in order to identify more distinct trends and explain in what way women contribute to durable peace.

Key words: Peace processes, women, durable peace, sustainable peace, participation, inclusion, El Salvador, Liberia, Sierra Leone, Democratic Republic of the Congo

Innehåll

1. Inledning	5
1.2 Syfte	6
2. Teori och tidigare forskning	7
2.1 Kvinnors politiska deltagande	7
2.2 Civilsamhällesaktörers deltagande i fredsprocesser	8
Typer av civilsamhällesdeltagande i fredsprocesser	9
2.3 Kvinnors deltagande i fredsprocesser	11
Förhandlingsdynamik	11
Legitimitet	12
Breddad agenda	13
2.4 Teoretiskt ramverk	15
3. Begreppsdefinitioner	16
4. Design, metod och material	17
4.1 Val av fall	20
5. Fallstudier av lyckade fredsprocesser	21
5.1 El Salvador och Chapultepecavtalet 1992	21
Konfliktens förlopp	21
Fredsförhandlingarna	22
Kvinnors deltagande i fredsprocessen	22
Chapultepecavtalet 1992	24
Summering av resultat	25
5.2 Liberia och Accraavtalet 2003	25
Konfliktens förlopp	25
Fredsförhandlingarna	26
Kvinnors deltagande i fredsprocessen	27
Accraavtalet 2003	28

Summering av resultat	29
6. Fallstudier av misslyckade fredsprocesser	29
6.1 Sierra Leone och Loméavtalet 1999	29
Konfliktens förlopp	29
Fredsförhandlingarna	31
Kvinnors deltagande i fredsprocessen	31
Loméavtalet 1999	33
Summering av resultat	33
6.2 Demokratiska republiken Kongo och Sun Cityavtalet 2003	34
Konfliktens förlopp	34
Fredsförhandlingarna	35
Kvinnors deltagande i fredsprocessen	36
Sun Cityavtalet 2003	38
Summering av resultat	38
7. Jämförande resultat och slutsatser	39
8. Avslutande diskussion och förslag till vidare forskning	41
Referenser	43

1. Inledning

Genom att signera ett fredsavtal har parterna enats om att ”ge freden en chans”. Vad som sedan händer är något som gäckat forskare i årtal; medan vissa fredsavtal håller för all framtid faller andra samman omedelbart (Badran, 2014:193). Forsknings- och policyvärlden är emellertid eniga om att *kvinnors deltagande i fredsprocesser* är en nödvändighet för *hållbar fred*. Forskning har främst fokuserat på att motivera vikten av kvinnors deltagande i fredsprocesser, men inte tagit ett samlat grepp för att utröna vilka specifika mekanismer i kvinnors deltagande som ligger bakom sambandet med hållbar fred. Denna studie söker därför identifiera *på vilket sätt* kvinnors deltagande kan bidra till hållbar fred.

Högre grad av jämställdhet och kvinnors ökade sociala och ekonomiska status är faktorer som konstaterats ge bättre chanser för bibehållandet av fred, delvis genom ökad ekonomisk utveckling (Gizelis & Pierre, 2013:604). När kvinnor exkluderas från fredsförhandlingar innebär det att erfarenheter från konflikten ignoreras, vilket riskerar att leda till ett mindre omfattande fredsavtal följt av brister i postkonfliktsamhället (Anderlini, 2007:59; Aharoni, 2011:391).

Vikten av ett jämställt deltagande runt förhandlingsborden kommer till uttryck även på policynivå – främst inom FN (Anderlini, 2000:6; FN, 2002:53; Gizelis & Pierre, 2013:601). Särskilt FN:s säkerhetsrådsresolution 1325 (2000)¹ utgör en milstolpe för erkännandet av kvinnors deltagande som en viktig faktor för fred. Antagandet av resolution 1325 var första gången FN agerade för att integrera ett genusperspektiv i hela det fredsbyggande arbetet. Resolutionen omfattar fyra områden för implementeringen av genusperspektiv: förebyggande, skydd, deltagande och återuppbyggnad (FN, 2000). FN:s säkerhetsråd underströk samma år att jämställd tillgång till makt och kvinnors deltagande i konfliktlösning och -förebyggande är

¹ Hädanefter ”resolution 1325”.

nödvändigt för fred och säkerhet (Olsson & Tryggestad, 2001:1). FN:s generalsekreterare Ban Ki-Moon sade 2009: *“Bringing women to the peace table improves the quality of agreements reached, and increases the chances of successful implementation”* (Ellerby, 2013:455). Den gängse diskursen inom FN understryker vikten av att inkludera lokala kvinnor i fredsbyggande då detta ger en röst åt marginaliserade grupper vilket är avgörande för hållbar fred (Björkdahl, 2012:291).

Trots forsknings- och policyvärldens enighet är kvinnors faktiska deltagande i fredsprocesser mycket begränsad. I en studie från 2010 fann UN Women att kvinnor utgör mindre än 10 % av förhandlarna i fredsförhandlingar, och mindre än 3 % av undertecknarna. Kvinnor nämns överhuvudtaget mycket sällan i avtalstexterna. En studie baserad på 585 fredsavtal mellan åren 1990 och 2010, visade att kvinnor omnämns i 16 % av avtalen, och då ofta i vaga formuleringar (Kvinna till Kvinna, 2011:6). I en senare kartläggning av 31 fredsprocesser mellan åren 1992 och 2011 fanns att 96 % av avtalsundertecknarna; 97,6 % av medlarna; 96,3 % av vittnena och 91 % av förhandlarna var män (UN Women, 2012:2).

1.2 Syfte

Syftet med denna uppsats är att undersöka forskningsfrågan: *På vilket sätt kan kvinnors deltagande i fredsprocesser bidra till hållbar fred?*

Med hjälp av ovan frågeställning söker denna studie bidra med ny kunskap kring kvinnors deltagande i fredsprocesser, något som inte varit i fokus i tidigare forskning. Frågan besvaras genom att teoretiskt preciseras i form av en litteraturgenomgång där tidigare forsknings bästa svar presenteras, och sedan empiriskt undersöks i form av en fåfallsstudie. Studien kommer att utgöras av en kvalitativ fåfallsstudie av fredsprocesser som uppnått hållbar fred respektive fredsprocesser där freden misslyckats. Fallen kommer att undersökas utifrån hur kvinnor varit deltagande med syfte att identifiera hur kvinnor kan påverka fredsprocesser i riktning mot hållbar fred, och har således processpårande inslag (se Esaiasson, Gilljam, Oscarsson & Wängnerud, 2012:129). Utöver detta finns en teoriutvecklande ambition då studien söker vidareutveckla tidigare forsknings teoretiserande genom en empirisk

undersökning som potentiellt kan generera i förslag till ytterligare förklaringar (Esaïasson et al, 2012:42, 112).

Svar på forskningsfrågan ger ett viktigt bidrag till forskningsområdet om kvinnors deltagande i fredsprocesser i och med en systematisk precisering av på vilket sätt kvinnor kan bidra till hållbar fred, vilket även är av utomvetenskaplig relevans då ökad kunskap om kvinnors bidrag kan öka fredsprocessers möjligheter att uppnå en hållbar fred.

2. Teori och tidigare forskning

Nedan följer en översikt av tidigare forskning med syfte att teoretiskt precisera forskningens bästa svar på på vilket sätt kvinnors deltagande kan bidra till hållbar fred. Översikten utgörs av tre forskningsområden och inleds övergripande för att sedan snäva in på tidigare teoretiserande kring kvinnors deltagande för hållbar fred.

Först introduceras forskningsområdet kring kvinnors politiska deltagande då detta utgör en utgångspunkt för forskningen om kvinnors deltagande i fredsprocesser, samt då argumentationen delvis är densamma. Därefter behandlas forskningsområdet kring civilsamhällesaktörers deltagande i fredsprocesser. Argumenten som framförs för civilsamhällesinkludering är applicerbara på kvinnors inkludering, vilket delvis beror på att civilsamhällesaktörer innefattar kvinnoorganisationer, men också på att debatten liknar den kring kvinnors deltagande i fredsförhandlingar. Slutligen fokuserar översikten på det aktuella forskningsproblemet genom en fördjupning i forskning om kvinnors deltagande i fredsprocesser, med syfte att precisera tidigare teoretiserande beträffande på vilket sätt kvinnors deltagande genererar hållbar fred.

2.1 Kvinnors politiska deltagande

Debatten kring kvinnors politiska deltagande har ur ett feministiskt perspektiv alltid handlat om makt och maktrelationer, vilket också är centralt inom statsvetenskapen (Rönblom & Eduards, 2008:7). En grundläggande feministisk frågeställning etablerades i Sverige under 1960-talet rörande den låga andelen kvinnor i politiken.

Ur denna frågeställning har den feministiska teorins fokus utvecklats mot uppmärksammandet av maktrelationer och att politiken domineras av män och manliga värden, och exkluderar kvinnor (Rönblom & Eduards, 2008:14).

Idéerna bakom tanken om kvinnors politiska deltagande kan spåras till de av statsvetaren Helga Hernes under 1980-talet utformade skäl för jämställt politiskt deltagande som samtliga har förankring i feministisk teori. De tre motiveringarna för kvinnors politiska deltagande betecknas som *resurser*, *rättvisa* och *intressen*. De fastslår (i) att kvinnors och mäns *resurser* måste tillvaratas i samma utsträckning för att ett samhälle ska kunna utvecklas till fullo; (ii) att ett jämställt politiskt deltagande är grundläggande för *rättvisa* och demokrati, och (iii) att kvinnor och män har olika *intressen* och visioner för samhällets utformning och att dessa måste få genomslag i politiken (Eduards, 2002:46f).

Debatten kring kvinnors politiska deltagande riskerar hamna i en paradox där utgångspunkten är att kvinnor har gemensamma intressen av att närvara i politiken och därför behandlas som en homogen grupp, samtidigt som det är både problematiskt och kontroversiellt att hävda att kvinnor har gruppgemensamma intressen (Rönblom & Eduards, 2008:25; Björkdahl, 2012:303). Denna paradox är viktig att ha i åtanke vid resonemang kring kvinnors politiska deltagande. En vedertagen teori är dock att andelen kvinnor representerade är av betydelse för utfallet. Teorin om *närvarons politik* förordar ett samband mellan deskriptiv och substantiell kvinnorepresentation, det vill säga att ju fler kvinnor närvarande desto större skillnad i politikens utfall. Forskning indikerar att högre andel kvinnor i parlament bidrar till att främja kvinnors intressen (Phillips, 1995; Wängnerud, 2009:52, 65).

2.2 Civilsamhällesaktörers deltagande i fredsprocesser

Kvinnors deltagande i fredsprocesser kan förstås som en underkategori till det större forskningsområdet om civilsamhällets deltagande i fredsprocesser. En konfliktlinje i forskningen kring civilsamhällesinkludering finns kring en påstådd trade-off mellan legitimitet och effektivitet; *det vertikala dilemmat* (Belloni, 2008:199; Paffenholz, 2014:71).

Forskning som argumenterar emot civilsamhällets inkludering i fredsprocesser åberopar effektivitetsaspekten och hävdar att fler inblandade aktörer försvårar processen genom minskad effektivitet (Belloni, 2008:194; Paffenholz, 2014:72f, 78). Vidare hävdas att det är problematiskt att avgöra vilka aktörer som bör delta eftersom att civilsamhället består av ett brett spektra av organisationsformer och intressen (Wanis-St. John & Kew, 2008:13).

Forskning som menar att civilsamhällesaktörer skall inkluderas är dock den klart dominerande, och hänvisar till att inkluderingen medför legitimitet och bidrar till hållbar fred. Civilsamhällesaktörers deltagande innebär att fler intressen representeras i förhandlingarna och att avtalet då uppfattas som mer legitimt; att grupper känner sig inkluderade och att civilsamhällesaktörer bidrar med lokal kunskap, expertis och nya idéer (Paffenholz, 2014:73f). Wanis-St. John och Kew (2008:13) menar att avsaknad av civilsamhällets perspektiv är förödande för fredsavtalets implementering i postkonfliktfasen och således för freden i sig. Även Belloni (2008:185, 197, 199) menar att högre legitimitet och ökade chanser för hållbar fred väger tyngre än eventuell ineffektivitet, samt att civilsamhällets närhet till befolkningen talar för civilsamhällesinkludering. Särskilt grupperingar såsom fackföreningar, kvinnoorganisationer, vissa etniska grupperingar och religiösa aktörer bör därför inkluderas i fredsförhandlingar (Wanis-St. John & Kew, 2008:33; Nilsson, 2012:263).

Det har även empiriskt visats att civilsamhällets inkludering i fredsförhandlingar har en stark positiv effekt på fredens hållbarhet. Risken för att falla tillbaka i konflikt minskade med 62 % i de fall där både civilsamhällesaktörer och politiska partier deltagit i utformandet av fredsavtalet (Nilsson, 2012:244, 258).

Typer av civilsamhällesdeltagande i fredsprocesser

Forskning har således konstaterat att det finns en stark positiv effekt av ett aktivt civilsamhällesdeltagande i fredsförhandlingar för fredens hållbarhet, och det råder mer eller mindre konsensus kring civilsamhällesaktörers viktiga roll i fredsbyggandet (Wanis-St. John & Kew, 2008:11, 18). Det har föreslagits att forskningen kring civilsamhällesdeltagande idag bör gå vidare från frågan om civilsamhällesaktörer *bör* inkluderas eller ej, och istället fokusera på *hur* och under vilka omständigheter

civilsamhällesdeltagandets positiva inverkan på fredens hållbarhet blir mest effektiv (Paffenholz, 2014:88).

Ofta görs distinktionen mellan *formellt* och *informellt* civilsamhällesdeltagande i fredsprocesser. Inom dessa två kategorier inryms vidare flertalet former av deltagande och påverkan. Nedan presenteras en modell bestående av nio typer av deltagande rangordnade efter grad av direkt deltagande (Paffenholz, 2014:76-87). Störst effekt har tidigare visats komma av *massaktion*, som enligt modellen är den minst direkta, eller minst formella, deltagandeformen. Det har vidare föreslagits att en kombination av civilsamhällesaktörers deltagande både innanför och utanför förhandlingsrummets dörrar, det vill säga på formell och informell nivå, kan stärka inflytandet över deltagandet (Paffenholz, 2014:75, 80).

1. *Direkt representation vid förhandlingsbordet* där civilsamhällesaktörer erhåller samma status som de stridande parterna;
2. *Observatörsstatus* utan officiellt inflytande men med direkt närvaro, med syfte att stärka hållbarheten i avtal och förhandlingar. Det är vanligt förekommande att civilsamhällesaktörer bjuds in som observatörer, vilket möjliggör erhållande av information, bedrivande av lobbyverksamhet, samt eventuellt agerande som rådgivare åt förhandlingsparterna. Observatörsrollen är således en formell position, men ingen garant för faktiskt inflytande. Observatörer benämns i litteraturen även som *vittnen* (se UN Women, 2012:9).
3. *Officiella konsultationer* parallellt med de officiella förhandlingarna, med stöd av medlare och förhandlingsparter. Ger potentiellt viss legitimitet till processen, men en stor nackdel med konsultationerna är deras avstånd till de verkliga förhandlingarna;
4. *Mindre officiella konsultationer*, utan stöd av medlare och förhandlingsparter. Ger potentiellt viss möjlighet att påverka processen, men har nackdelen i avståndet till de verkliga förhandlingarna;
5. *Inkluderande mekanismer efter avtalets undertecknande* där civilsamhällesaktörer involveras i fredsavtalets implementering. Kan främja demokratisering och hållbarhet, men innebär i själva verket främst övervakning;

6. *Inofficiella initiativ på högnivå ("high-level")* innan eller under förhandling med syfte att underlätta förhandlingen. Kan handla om workshops mellan viktiga civilsamhällesaktörer, och eventuellt förhandlingsparter, som oftast inte är kända för allmänheten. Erbjuder potentiellt möjligheten att påverka agendan;
7. *Inkludering av allmänheten* genom utfrågningar, enkäter eller möten med syfte att ge processen legitimitet;
8. *Allmänhetens beslutsfattande* genom folkomröstning och andra typer av allmänna val vad gäller fredsavtal och reformer med syfte att ge processen legitimitet, och;
9. *Massaktion* genom kampanjer, demonstrationer, protester och skrivelser.

Av de nio deltagandetyperna i modellen kan hävdas att de tre första innebär ett formellt deltagande, och de sex resterande innebär informellt deltagande. Denna modell visar hur påverkansmöjligheterna är beroende av vilken typ av deltagande som sker, och inte enbart att det sker. Modellen kan appliceras på kvinnors deltagande i fredsprocesser vilket gör den högst relevant för denna studie.

2.3 Kvinnors deltagande i fredsprocesser

Forskning har visat att kvinnors deltagande och inkluderandet av ett genusperspektiv i fredsbyggande ger positiva effekter på processen (Björkdahl, 2012:290). Effekter av kvinnors deltagande i fredsprocesser hör samman med det faktiska inflytandet över fredsavtal och postkonfliktsamhällets principer genom att fredsförhandlingars utformning har en stark effekt på den efterföljande fredens hållbarhet. Ju fler olika aspekter (politiska, ekonomiska, sociala, kulturella, rättsliga) och ju fler samverkande dimensioner som fredsavtalet tagit i beaktande, desto större chans är det att avtalet följs och att freden bibehålls (Badran, 2014:213-214).

Förhandlingsdynamik

En potentiell effekt av kvinnors deltagande är att det påverkar dynamiken i förhandlingarna. Forskning pekar på att kvinnor och män generellt har olika typer av förhandlingstekniker med anledning av olika erfarenheter. Intervjustudier har indikerat att dynamiken blir en annan när det råder en mer jämställd könsfördelning

bland förhandlingsparterna; *"Because when there are women present, men speak in another way..."* (Anderlini, 2007:83).

Tidigare förekom en debatt inom forskningsfältet om att kvinnor skulle vara "naturligt fredliga" (Skjelsbaek, 2001; Gizelis, 2011). Ironiskt nog innebar denna stereotypa föreställning inte att kvinnor inkluderades i fredsförhandlingar. Chinkin och Kaldor (2013:181) benämner detta som att kvinnor hamnat i en *"double-bind"* där de ses som naturliga fredsmäklare man samtidigt inte får inflytande. Detta innebär att kvinnors informella engagemang för fred ofta beröms samtidigt som de nekas resurser och utesluts från formellt deltagande (Barnes, 2010:130; Aharoni, 2011:400).

Stereotypa föreställningar om kvinnor som naturligt fredliga och omhändertagande har således debatterats. Skjelsbaek (2001:26) med flera har emellertid dragit slutsatsen att femininitet *inte* har en inneboende fredlighet. Den biologiska inriktningen i debatten är numera ovidkommande, men det finns en psykologisk aspekt av hur kvinnors närvaro har betydelse. Även om kvinnor inte är naturliga fredsmäklare, gör deras socialt konstruerade och tilldelade roller i samhället som omvårdande individer dem ofta till effektiva fredsbyggare, särskilt på informell nivå (Gizelis, 2011:525). Således kan kvinnors deltagande genom förändrad förhandlingsdynamik bidra till hållbar fred, främst i informella sammanhang.

Legitimitet

Ytterligare en potentiell effekt av kvinnors deltagande för fredens hållbarhet är ökad legitimitet. Detta har tidigare teoretiserats även i termer av rättvisa och demokrati. Exempelvis kopplar Björkdahl (2012) samman legitimitet och demokrati som två centrala aspekter av kvinnors inkludering i fredsförhandlingar. Att kvinnor systematiskt utesluts från fredsförhandlingar är ett demokratiskt problem som underminerar legitimiteten i fredsavtalen, vilket kan innebära en mindre hållbar fred (Björkdahl, 2012:289). Kvinnors inkludering i fredsprocesser är viktigt för erkännandet av kvinnor som aktörer för förändring (Chinkin & Kaldor, 2013:182).

Vidare hör fredsprocessers legitimitet samman med att de uppfattas som rättvisa. Fredsprocesserna innebär, förutom slutet på en konflikt, återuppbyggandet av ett

hållbart och fungerande samhälle, och inbegriper frågor som påverkar samtliga invånares liv väsentligt, såsom makt- och resursfördelning, utbildning, hälsa, mänskliga rättigheter och lagstiftning (Anderlini, 2000:5; Ellerby, 2013:439). Att vissa grupperas intressen exkluderas från denna påverkansmöjlighet uppfattas allmänt som orättvist och därför illegitimt. Albin och Druckman (2011:1163) har visat att principer om rättvisa i processen leder till en mer hållbar fred. Med anledning av dessa resonemang hävdas att samtliga invånare bör vara rättvist representerade för att kunna påverka fredsprocessen och således legitimera freden (Ellerby, 2013:439).

Legitimitet är, som nämnts tidigare, den främsta positiva effekten av civilsamhällesaktörers deltagande i fredsprocesser. Det etablerade resonemanget i forskningen är att inkludering ett brett spektra av aktörer skapar legitimitet bland befolkningen som helhet, och att fredsprocessen uppfattas som legitim är en avgörande faktor för fredens hållbarhet (Nilsson, 2012:248). Det är således rimligt att inkludering av kvinnor i fredsprocesser bidrar till hållbar fred genom ökad legitimitet. Ökad legitimitet kommer främst genom olika typer av formell inkludering, då detta innebär ett erkännande av kvinnor som aktörer.

Breddad agenda

Ytterligare en potentiell effekt av kvinnor i fredsprocesser som figurerar i forskningen är att deltagandet påverkar fredsavtalets substans och således bidrar till hållbar fred. Inom feministisk teori görs gällande att exkluderande fredsprocesser cementerar ojämställdhet och kvinnors politiska marginalisering, vilket medför en större risk att försvaga fredsavtalets innehåll och leda till att freden misslyckas (Aharoni, 2011:397; Gizelis & Olsson, 2014:526).

Givet de av samhället konstruerade genusnormer som innebär kvinnors och mäns olika ekonomiska, sociala och politiska förutsättningar kan kvinnor och män bidra med olika perspektiv på såväl konfliktens natur som på samhällets återuppbyggnad. Kvinnors deltagande i fredsprocesser skulle enligt detta resonemang innebära en ”breddad agenda” där fredsavtalet omfattar andra områden än om kvinnor exkluderas (Anderlini, 2000:31-33; Anderlini, 2007:75; Gizelis & Olsson, 2014:521). Denna

breddade agenda handlar i huvudsak om kvinnors situation i postkonfliktsamhället, och får effekter på fredens hållbarhet.

Institutionella aspekter i postkonfliktsamhället, ofta stipulerade i fredsavtalet, har avgörande betydelse för kvinnors situation i postkonfliktsamhället (Gizelis & Pierre, 2013:607). Fredsförhandlingar utgör därför en viktig möjlighet att bekämpa strukturella ojämlikheter med hänvisning till de negativa effekter det får i samhället (Anderlini, 2007:76). Forskning hävdar att fredsprocesser där kvinnor är inkluderade leder till postkonfliktsamhällen med högre grad av jämställdhet, och därmed till kvinnors högre ekonomiska och sociala status (Björkdahl, 2012:295; Anderson & Swiss, 2014:37). Samhällen där kvinnor har högre ekonomisk och social status har större chans att uppnå framgångsrikt fredsbyggande, med anledning av stärkt lokal förankring via lokalt deltagande samt bättre kapacitet att tillvarata eventuellt internationellt stöd (Gizelis, 2009:521; 2011:537). Det har även visats att samhällen med högre grad av jämställdhet tenderar att uppvisa högre grad av ekonomisk utveckling, vilket är en erkänd faktor som minskar risken för att ett samhälle hamnar i konflikt (Gizelis & Pierre, 2013:604). Vidare har ett samhälle där kvinnor har högre ekonomisk och social status också högre *statlig kapacitet* och *socialt kapital*² som anses vara avgörande faktorer för ett fungerande demokratiskt samhälle (Gizelis, 2009:509).

Utöver en högre grad av jämställdhet i postkonfliktsamhället, kan kvinnors deltagande substantiellt medföra att områden såsom social och ekonomisk utveckling och kvinnors säkerhet kommer upp på agendan. Exempelvis innebär inte fred³ avsaknad av sexuellt våld eller våld i hemmet vilka ofta är viktiga aspekter för särskilt kvinnors (men också mäns) säkerhet i postkonfliktsamhället. Detta betyder att det inte nödvändigtvis råder fred för hela befolkningen (Gizelis & Olsson, 2014:521). Samhällen med högre grad av våld mot kvinnor är dessutom mer konfliktbenägna

² Socialt kapital innebär graden av ett samhälles mellanmänniska tillit och anses vara en avgörande faktor för ett demokratiskt samhälle (Putnam, 1993).

³ I bemärkelsen ”negativ fred” (Galtung, 1969), se avsnitt 3. *Begreppsdefinitioner*.

(Chinkin & Kaldor, 2013:181). Kvinnors deltagande i fredsprocessen skulle i detta exempel kunna påverka fredsavtalets innehåll att omfatta en bredare definition av säkerhet.

Enligt ovan resonemang bidrar således kvinnors deltagande i fredsprocesser till hållbar fred genom att fredsavtalets substans påverkas, och leder till en högre grad av jämställdhet i samhället. Detta kan ske både genom informell påverkan av exempelvis kvinnoorganisationer som genom kvinnors formella deltagande vid förhandlingsbordet.

2.4 Teoretiskt ramverk

Forskare tycks eniga om att det fortfarande finns begränsad förståelse för vad i kvinnors deltagande som bidrar till en mer hållbar fred. Detta i likhet med Paffenholz (2014:88) tidigare nämnda slutsats av forskningen kring civilsamhällesinkludering att det är av vikt att gå vidare från *om*-frågan till *hur*-frågan. Litteraturgenomgången visar att det förefaller finnas ett antal potentiella mekanismer av kvinnors närvaro i fredsprocesser som kan ha betydelse för fredens hållbarhet. Följande fyra teoretiska förväntningar kan urskiljas och kommer att utgöra det teoretiska ramverket för att analysera denna studies empiriska material:

Den första aspekten identifieras i avsnitt *2.1 Kvinnors politiska deltagande* där forskning visar att andelen kvinnor är av betydelse för utfallet. Det är rimligt att anta att det även i kvinnors deltagande i fredsprocesser har betydelse hur stor andel som utgörs av kvinnor. Förväntningen är således att studiens fall av lyckad fred kommer att ha en högre andel kvinnor deltagande än de misslyckade.

Den andra aspekten identifieras i avsnitt *2.2 Civilsamhällesaktörers deltagande i fredsprocesser* där det teoretiserats kring formellt respektive informellt deltagande och att olika typer av deltagande erbjuder olika grad av påverkansmöjlighet. Det har visats att den informella deltagandetyper massaktion genererat störst effekt på fredens hållbarhet. I avsnitt *2.3.1 Förhandlingsdynamik* hävdas att kvinnor är effektiva fredsbyggare på informell nivå. Det föreslås också att det krävs både formellt och informellt deltagande för att uppnå hållbar fred. Utifrån detta görs bedömningen att en

kombination av informellt och formellt deltagande har störst potential att generera hållbar fred. Förväntningen är således att fallen av lyckad fred kommer att ha en kombination av kvinnors formella och informella deltagande.

Den tredje aspekten identifieras i både avsnitt 2.2 *Civilsamhällesaktörers deltagande i fredsprocesser* och 2.3.2 *Legitimitet* där det föreslagits att en bredare inkludering av aktörer i fredsförhandlingar bidrar till att processen uppfattas som legitim och rättvis vilket leder till att freden blir mer hållbar. Legitimitetsaspekten är främst giltig vad gäller formellt deltagande då det innebär ett formellt erkännande av kvinnor som aktörer. Förväntningen är således att fallen av lyckad fred kommer att ha kvinnor formellt deltagande och att detta genererat en uppfattning av processen som legitim.

Den fjärde aspekten identifieras i 2.3.3 *Breddad agenda* och gäller fredsavtalets substans och kvinnors situation i postkonfliktsamhället. Här föreslås att fredsavtal innefattar andra aspekter om kvinnor varit deltagande i fredsprocessen. Det har visats att kvinnors deltagande genererar ett genusperspektiv och inkludering av fler områden i fredsavtalet, vilket leder till högre grad av jämställdhet i postkonfliktsamhället och således bidrar till hållbar fred då mer jämställda samhällen är mindre konfliktbenägna. Förväntningen är således att fredsavtalen för fallen av lyckad fred nämner kvinnor och/eller jämställdhetsaspekter i högre grad än fallen av misslyckad fred.

3. Begreppsdefinitioner

I dagens forskning används begreppet *konflikt* snarare än begreppet *krig*, även om innebörden kan vara densamma (Pankhurst, 2004:9). Detta då konflikt anses kunna fånga ett bredare spektra av företeelser, därför kommer så även göras i denna studie.

Vad gäller *fred* används främst begreppet enligt freds- och konfliktforskaren Johan Galtungs definition *negativ fred*. Negativ fred står i direkt motsats till krig och innebär frånvaro eller upphörandet av våldsam konflikt. I ett fredligt samhälle i den negativa bemärkelsen kan såväl socialt våld (exempelvis våld mot kvinnor) och strukturellt våld (exempelvis extrema orättvisor) förekomma. Ett alternativ till negativ fred är *positiv fred* som utöver frånvaro av våldsam konflikt innebär minimal

förekomst av alla typer av våld samt att de största potentiella orsakerna till konflikt är avlägsnade. Positiv fred utgör något av en idealbild av hur ett fredligt samhälle bör vara och inkluderar en mängd faktorer som skall vara uppfyllda (Galtung, 1969; Pankhurst, 2004:11). Då de flesta studier som kategoriserar fall av fred som lyckade eller misslyckade använder sig av en definition som mest liknar Galtungs negativa fred, och mer eller mindre innebär ”inte krig”, kommer så även göras i denna studie.

Slutligen finns en skillnad mellan *fredsförhandling* och *fredsprocess*. Begreppet fredsförhandling syftar till ”*en förhandling mellan två eller fler parter i konflikt rörande villkoren för fientligheternas upphörande på kort sikt (vapenstilleståndsavtal) eller grunderna för en bestående fred (fredsavtal)*” (Nationalencyklopedin, 2015). I relation till detta uppfattas fredsprocess inkludera aspekter utanför de formella förhandlingarna, såsom olika typer av informell aktivitet.

4. Design, metod och material

Denna studie ämnar svara på *hur kvinnors deltagande kan bidra till mer hållbar fred*. Tidigare forskning om kvinnors deltagande i fredsprocesser har generellt utförts i form av deskriptiva enfallsstudier av lyckade fall som normativt gör gällande att kvinnor bör inkluderas i fredsprocesser snarare än att empiriskt jämföra resultaten av kvinnors faktiska inkludering (Anderson & Swiss, 2014:41, 57). Det finns därför ett syfte med att systematiskt jämföra skillnader mellan lyckade och misslyckade fall av fredsprocesser med hänsyn till kvinnors deltagande. Till skillnad från mycket av den tidigare forskningen genomförs denna empiriska undersökning som en kvalitativ fåfallsstudie av fredsprocesser som uppnått hållbar fred respektive fredsprocesser som återfallit i konflikt. Fallen undersöks sedan djupare med hänsyn till *hur kvinnor deltagit* och *vad det medfört* och har därmed processpårande inslag då studiens frågeställning syftar till kausala mekanismer, eller att förklara *orsakerna till effekter* (Esaiasson et al, 2012:129). Studien har även en viss teoriutvecklande ambition då den söker vidareutveckla tidigare forskning genom en empirisk undersökning som möjligen kan generera i förslag till ytterligare förklaringar (Esaiasson et al, 2012:42, 112).

Studiens design bygger på att fallen väljs strategiskt på den beroende variabeln *fredens hållbarhet*. Fallen väljs genom en befintlig operationalisering den beroende variabeln utifrån en uppställning av lyckade och misslyckade fredsprocesser gjord av Wanis-St. John och Kew (2008:26). Fallen av fredsprocesser har kategoriserats i följande tre kategorier:

Bibehållen fred (Sustained Peace): Fredsavtalet har upprätthållits och implementeringen framskrider. De centrala aktörerna har inte återgått till vapen, och landet rör sig mot ekonomisk och politisk utveckling; försoning; rättvisa; militär demobilisering, avvärjning, och reintegration av kombattanter; och normutveckling kring fredlig konfliktlösning. Bibehållen fred innebär inte att landet är problemfritt.

Kall fred (Cold Peace): Landet har inte återgått till väpnad konflikt sedan fredsavtalet, men sitter fast i instabilitet som kan eskalera till väpnat våld. Ekonomiska och politiska frågor får stå tillbaka till förmån för säkerhetspolitik. Väpnade grupper är mobiliserade men inte aktivt stridande.

Återfall i konflikt (Resumed War): Parterna har övergett fredsskapandet och återgått till väpnad konflikt. Stridigheterna pågår i sådan utsträckning att de utgör mer än bara ett tillfälligt bakslag i försoningsprocessen. Förhandlingar, om existerande, fokuserar på att nå vapenstillestånd snarare än fredsbyggande (Wanis-St. John & Kew, 2008:25f).

Det är en strävan att välja studiens fall ur kategorierna *Bibehållen fred* och *Återfall i konflikt*. Detta för att skapa maximal variation mellan fallen och därmed kunna identifiera distinkta skillnader i hur kvinnors deltagande påverkat fredens hållbarhet.

Vidare bygger det strategiska urvalet på att samtliga valda fall skall ha kvinnor deltagande i fredsprocessen. Detta med anledningen att stärka mina slutsatser kring vilka specifika faktorer av kvinnors deltagande i fredsprocesser som bidrar till fredens hållbarhet. Den oberoende variabeln *kvinnors deltagande* hålls därmed konstant genom att samtliga fall har inslag av kvinnors deltagande. UN Women (2012:5) har sammanställt andel deltagande kvinnor i 31 fredsprocesser under perioden 1992-2011 utifrån kategorierna kvinnliga undertecknare ("*Women Signatories*"); kvinnliga

medlare ("*Women Lead Mediators*"); kvinnliga vittnen ("*Women Witnesses*") och kvinnor i förhandlingsteam ("*Women in Negotiating Teams*"). Att sammanställningen innefattar just de 31 fredsprocesserna är den rådande bristen på data över kvinnor i fredsförhandlingar (UN Women, 2012:26). Sammanställningen ger ändå en överblick av kvinnors deltagande i dessa fredsförhandlingar vilket stärker mina val av fall, och används i denna studie även som ett mått på kvinnors formella deltagande i fredsprocesser.

Då denna studie syftar finna specifika mekanismer av kvinnors deltagande är det viktigt att de valda fallen är väldokumenterade i termer av kvalitativt material som beskriver fredsprocesserna och kvinnors deltagande i dem. Denna studie kommer att använda material i form av tidigare forskning för att genom jämförande analys av dessa bidra med ny kunskap om vilka mekanismer kvinnors deltagande bidrar med. I materialet kommer beskrivningar av kvinnors deltagande och dess utfall att eftersökas. Det valda materialet är så detaljerat som möjligt för att kunna jämföra fallen med varandra.

Ett strategiskt urval har bedömts bäst lämpat för denna studie då det kan finnas andra oberoende variabler utöver kvinnors deltagande i fredsprocesser som kan påverka fredens hållbarhet. Variabler såsom konfliktens natur, nationella och internationella politiska aspekter och intressen, fredsbyggande insatsers utförande, samhällets historia, civilsamhällets roll, med flera är också förklaringsfaktorer som cirkulerar i forskningen (se ex. vis. Badran, 2014:202). Denna studie har dock avgränsats genom att fokusera på kvinnors deltagande som den oberoende variabeln. Att konstanthålla samtliga andra potentiella oberoende variabler är en alltför stor utmaning i en studie av denna skala, men strävan har varit att ta hänsyn till detta i det strategiska urvalet. Detta kommer till uttryck genom att samtliga valda fall är inbördeskonflikter⁴ och

⁴ Definieras av Uppsala Conflict Database (2015a) som "*intra-state*" vilket innebär en konflikt mellan en regering och en eller flera icke-regeringsparter utan inblandning av andra länder.

karaktiseras av inblandning av flertalet rebellgrupperingar och hög grad av våld gentemot civilbefolkningen.

4.1 Val av fall

Efter ovan nämnda överväganden utgörs de två ”lyckade” fallen av fredsprocesserna i El Salvador 1992 och i Liberia 2003. Dessa två fall har av Wanis-St. John och Kew (2008:26) definierats som *Bibehållen fred*, vilket har bekräftats genom Uppsala Conflict Database [UCDP]. Det är genom UN Women (2012) dokumenterat att fredsprocesserna har haft inslag av kvinnors deltagande.

De två ”misslyckade” fallen utgörs av fredsprocesserna i Sierra Leone 1999 och i Demokratiska Republiken Kongo (DRC) 2003. Sierra Leone 1999 har i Wanis-St. John och Kew (2008:26) definierats som *Återfall i konflikt*, vilket har bekräftats genom UCDP. Det är genom UN Women (2012) dokumenterat att båda dessa fall har haft inslag av kvinnors deltagande. Vidare har Liberia 2003 och Sierra Leone 1999 motiverats vara lämpliga för jämförelse då det finns en mängd likheter vad gäller orsaker och egenskaper av konflikt (Gizelis, 2011:523; Nilsson & Söderberg Kovacs, 2013:2).

Ett dilemma uppstod vid valet av det andra misslyckade fallet, som stod mellan DRC 2003 och Sri Lanka 2002. Sri Lanka definieras av Wanis- St. John och Kew (2008:26) som *Återfall i konflikt*, men fallet inkluderas inte UN Women’s statistik. DRC, å andra sidan, definieras som *Kall fred*, men inkluderas i UN Women’s statistik. Wanis-St. John och Kews kategorisering av DRC bedömer jag vara en brist i deras studie, då DRC bör kategoriseras som *Återfall i konflikt* snarare än *Kall fred* vilket också görs i annan forskning (se ex.vis Gambino, 2008). Enligt UCDP (2015d) skedde ett återfall i konflikt efter valet 2006, och ett nytt fredsavtal slöts 2009. Vidare, då det är kvinnors deltagande som står i fokus i denna studie, samt då jag bedömer det finnas ett värde i att ha enhetlig statistisk över detta i samtliga undersökta fall valde jag att gå vidare med DRC istället för med Sri Lanka.

5. Fallstudier av lyckade fredsprocesser

5.1 El Salvador och Chapultepecavtalet 1992

Konfliktens förlopp

El Salvador har en modern historia av auktoritärt styre, militärkupper och valfusk av militärens parti *Partido de Concertación Nacional* (PCN). Under 1970-talet rådde djup lågkonjunktur vilket skapade missnöje och krav på förändring bland befolkningen. Det kristdemokratiska partiet *Partido Demócrata Cristiano* (PDC) vann två val, men PCN behöll makten och besvarade folkets missnöje genom att med stöd av högerextrema milisgrupper utöva våldsamt förtryck gentemot befolkning och opposition. En mängd radikala vänstergrupperingar växte och fick stöd från allmänheten, i synnerhet ekonomiskt marginaliserade grupper (Thompson & Eade, 2004:223; Utrikespolitiska institutet, 2015b).

1979 störtades PCN-regeringen, och makten samt en fjärdedel av all jordbruksmark och alla banker togs över av en reformvänlig junta (Utrikespolitiska institutet, 2015b). Året därpå bildade fem befintliga vänstergrupperingar den väpnade koalitionen *Farabundo Martí National Liberation Front* (FMLN). Offensiverna att störta regeringen misslyckades och blev starten på inbördeskriget som kom att fortgå till 1992 (UCDP, 2015c). Civilbefolkning som misstänktes stödja FMLN arresterades, försvann och avrättades. 1984 var gatorna i princip tömda på oppositionsanhängare (Thompson & Eade, 2004:223). Samma år vann PDC presidentvalet och genomförde sociala och ekonomiska reformer, samt försökte inleda förhandlingar med FMLN som dock blev resultatlösa (Utrikespolitiska institutet, 2015b).

FMLN styrde över vissa delar av landet, vilka under 1985 avfolkades till följd av regeringsmilitärens anfall. Efter stora organiseringskampanjer bland internflyktingar lyckades oppositionsrörelsen åter mobilisera sig och återbefolka de avfolkade områdena (Thompson & Eade, 2004:224).

När det högerkonservativa partiet Arena vann valet 1989 svarade FMLN med en offensiv, som i sin tur besvarades med militärens bombning av San Salvadors

förorter. Det stod nu klart att ingen av parterna kunde vinna på konflikten, och fredsförhandlingarna återupptogs på initiativ av president Alfredo Cristiani med avgörande stöd av FN 1992 (Pampell Conaway & Martínez, 2004:2; Utrikespolitiska institutet, 2015b).

Fredsförhandlingarna

Fredsförhandlingarna i El Salvador pågick egentligen från tidigt 1990-tal, och fem avtal skrevs under och utmynnade i det slutgiltiga Chapultepecavtalet. De fem avtalen bestod av Genèveavtalet (april 1990), Caracasavtalet (maj 1990), San Joséavtalet (juli 1990), Mexikoavtalen (april 1991) och New Yorkavtalet (september 1991), där varje avtal byggde på de föregående och successivt formade grundregler och tidsramar (Pampell Conaway & Martínez, 2004:13).

Kvinnors deltagande i fredsprocessen

Kvinnor i El Salvador levde innan konflikten under starkt patriarkala strukturer där deras sfär utgjordes av enkla hushållssysslor utan faktiska ekonomiska eller rättsliga rättigheter. Ett undantag var inkluderingen av kvinnor i vissa kristna präststyrda samhällen där ekonomiskt utsatta kvinnor kunde få tillgång till kunskap och bygga självförtroende (Thompson & Eade, 2004:224).

Under konflikten spelade kvinnor en stor roll som kombattanter i FMLN. 30 % av FMLN:s väpnade gren var kvinnor vid konfliktens mitt (Pampell Conaway & Martínez, 2004:11).

Informellt deltagande

Under den våldsamma konflikten mellan högerregeringens militär och vänstergerillan växte starka civilsamhällesgrupperingar fram, inledningsvis med stöd av den radikala kyrkan. Mobiliseringen innebar att civilbefolkningen spelade en stor roll i den väpnade konflikten. Dessa grupperingar sågs under konflikten som stödgrupper, men fick inte något inflytande i fredsprocessen (Pearce, 2004:261).

Också i flyktinglägren för internflyktingar skedde mobilisering av civilbefolkning, även här med stöd av kyrkan. Exempelvis bildades *the Christian Committee of the Displaced* (CRIPDES) som i hög utsträckning leddes av unga kvinnor utan barn (Thompson & Eade, 2004:229). Det var CRIPDES som startade det organiserade återbefolkandet av tidigare avfolkade områden. Även kvinnoorganisationen *Co-Madres* var ledande, och 80 % av ledarna i återbefolkningsaktionen var kvinnor under 30 år (Thompson & Eade, 2004:224, 230).

Återbefolkningsaktionen var en bit på vägen mot fred, delvis då den åtnjöt internationell uppmärksamhet, och det hävdas att kvinnor spelade en viktig roll (Thompson & Eade, 2004:230).

Formellt deltagande

I processen som skulle leda fram till Chapultepecavtalet 1992 visar UN Women's kartläggning av kvinnors deltagande i fredsprocesser att 12 % av undertecknarna och 13 % av förhandlingsteamerna utgjordes av kvinnor. Av medlarna var 0 % kvinnor, och i kategorin kvinnliga vittnen finns inga uppgifter (UN Women, 2012:4).

Att kvinnor finns med bland de formella undertecknarna av ett fredsavtal är ovanligt. Chapultepecavtalet skrevs under av två kvinnor, vilket hävdas vara ett tecken på en relativt hög kvinnorepresentationen (UN Women, 2012:9). Vid samtliga faser av fredsförhandlingarna som skulle leda fram till Chapultepecavtalet deltog kvinnor från FMLN och regeringens militär aktivt. Kvinnorna deltog med anledning av sin höga militära rank, och inte i egenskap av att vara kvinnor eller civilsamhällesaktörer, men visade ändå på andra prioriteringar än sina manliga likar och deras närvaro hade betydelse för förhandlingarnas resultat (Anderlini, 2007:76). Ett exempel var att kvinnliga gerillamedlemmar från FMLN marginaliserades vad gällde fördelningen av mark till en början, men efter protester från kvinnliga FMLN-ledare erhöll kvinnorna mark i proportion till sitt deltagande i FMLN. De kvinnliga förhandlarna krävde att även icke-stridande FMLN-anhängare skulle omfattas, vilket resulterade i att majoriteten av förmånstagarna var civilbefolkning (Pampell Conaway & Martínez, 2004:3, 26).

Också vad gäller utformningen av vapnings-, demobiliserings- och återintegreringsprocessen var kvinnors intressen i förhandlingarnas inledning marginaliserade, men kvinnliga förhandlare insisterade på deras jämlika inkludering vilket också blev fallet (Anderlini, 2007:76).

Avvapnings-, demobiliserings- och återintegreringsprocessen i El Salvador anses allmänt lyckad, vilket hävdas vara ett resultat av kvinnors deltagande i fredsförhandlingen (Pampell Conaway & Martínez, 2004:5). I slutändan innebar kraven från kvinnorna vid förhandlingsborden att en tredjedel av förmånstagarna vad gäller markfördelning och återintegrering var kvinnor (UN Women, 2012:2).

Chapultepecavtalet 1992

Det framförhandlade fredsavtalet innehöll detaljerade beskrivningar av vapenstillestånd, avvapning och demobilisering, kategoriserade i kapitlen militär; polis; juridiskt system; valsysteem; ekonomiska och sociala frågor; FMLN:s politiska deltagande; och upphörandet av väpnad konflikt. Trots kvinnors deltagande vid förhandlingsbordet innefattade inte Chapultepecavtalet genusfrågor och kvinnors särskilda intressen specifikt då de deltagande kvinnorna inte gick in i förhandlingarna med en "kvinnorättsagenda" (Pampell Conaway & Martínez, 2004:13). Dock präglades förhandlingarna och således avtalet av jämställd tillgång till förmåner såsom mark och inkludering i avvapningsprocessen, samt ett betydande ansvarstagande för civilbefolkningens välbefinnande (Pampell Conaway & Martínez, 2004:26).

El Salvador och Chapultepecavtalet 1992 framställs ofta som en av de mest lyckade fredsprocesserna någonsin, vilket i flertalet hänseenden stämmer. Värt att nämna är dock att samhället fortfarande är starkt präglad av våld, och att ojämlikhet och andra problem kvarstår. Tre år efter fredsavtalet, dödades fler människor per dag än under pågående konflikt (Pearce, 2004:254).

Summering av resultat

Fredsprocessen i El Salvador hade inslag av kvinnors formella och informella deltagande. Det formella deltagandet skedde via *direkt representation vid förhandlingsbordet* där två kvinnor också signerade avtalet. Andelen formellt deltagande kvinnor i fredsprocessen i El Salvador var stor i relation till både tidigare och senare fredsprocesser, då 12 % av undertecknarna och 13 % av förhandlingsteamet var kvinnor. I och med den direkta representationen hade kvinnorna i teorin samma status som resterande parter, och det är värt att notera att kvinnorna i El Salvador i första hand inte hade rollen som kvinnor, utan som militära parter och kombattanter. Det informella deltagandet skedde främst i form av *massaktion* genom återbefolkningsaktionen vilket inte var en direkt del av fredsförhandlingarna, men en typ av deltagande genom massaktion i fredsprocessen i en generös bemärkelse.

Det är rimligt att anta att kvinnors informella deltagande stärkt fredsprocessen, samt att kvinnors formella deltagande givit processen och avtalet legitimitet. Intressant är det faktum att de formella kvinnliga förhandlingsparterna inte uttryckligen drev en ”kvinnoagenda”, utan deltog i egenskap av militär erfarenhet. Trots detta är det tydligt att deras deltagande inneburit en breddad agenda då det dokumenterats att de kvinnliga förhandlingsparterna drivit igenom jämställdhetsprinciper inom landfördelning och avvärpningsprocess.

5.2 Liberia och Accraavtalet 2003

Konfliktens förlopp

Liberia har präglats av väpnad konflikt, instabilitet och politisk och ekonomisk vanvård de senaste decennierna. Efter en militärkupp ledd av general Samuel Doe 1980 skapades spänningar mellan olika etniska grupper med anledning av Does favoriseringar av den egna etniska gruppen *krahn* (Nilsson, 2009:17; Utrikespolitiska institutet, 2015a). 1989 invaderade Charles Taylor och hans *National Patriotic Front of Liberia* (NPFL) landet för att avsätta Doeregimen. Många i NPFL tillhörde den

etniska grupperna *gio* och *mano* som förtryckts under Doe (Nilsson, 2009:17). Väpnad konflikt bröt ut som en av två episoder av inbördeskonflikt (UCDP, 2015b).

ECOWAS (*Economic Community of West African States*) och ECOMOG (*ECOWAS Monitoring Group*) arbetade för konfliktens upphörande (Nilsson, 2009:18). 1991 och 1993 slöts försök till fredsavtal som hejdades av bildandet av nya rebellgrupper och ytterligare stridigheter (Utrikespolitiska institutet, 2015a). 1996 upphörde den väpnade konflikten tillfälligt när ett fredsavtal slöts med stöd av ECOWAS och ECOMOG och följdes av några år av instabil fred efter ett tvivelaktigt val där Taylor vunnit 75 % av rösterna, men bröt åter ut 2000 (Nilsson, 2009:17; Utrikespolitiska institutet, 2015a). Åren efter valet gjorde sig Taylorregimen skyldiga till grova människorättsbrott. Rebellfraktionerna *Liberians United for Reconciliation and Democracy* (LURD), med en majoritet av den etniska gruppen *mandingo*, och *the Movement for Democracy in Liberia* (MODEL), främst bestående av den etniska gruppen *krahn*, bildades. I början av 2003 befann sig Taylorregimen därmed i ett inbördeskrig på två fronter (Nilsson, 2009:19).

När fredsförhandlingarna som skulle leda fram till fredsavtalet i Accra 2003 inleddes hade Liberia nästan 15 år av konflikt och ytterligare 10 år av institutionellt förfall bakom sig (Loden, 2007:297).

Fredsförhandlingarna

I juni 2003 inledde ECOWAS och *International Contact Group on Liberia* (ICGL) fredsförhandlingar i Accra, Ghana. De tre stridande parterna Taylorregeringen, LURD och MODEL bjöds in. Samtidigt pågick våldsamma stridigheter där rebellgrupperna LURD och MODEL närmade sig huvudstaden Monrovia. Efter två veckor slöts ett avtal om vapenstillestånd, men trots detta fortsatte våldsamheterna i och kring Monrovia medan fredsförhandlingarna fortsatte i Accra (Nilsson, 2009:21f).

Förhandlingarna var länge stagnerade, delvis på grund av att LURD och MODEL menade att ingen fred kunde uppnås så länge Taylor hade makten, vilken han vägrade lämna ifrån sig. Efter internationella påtryckningar lämnade Taylor förhandlingarna, och i augusti 2003 signerades fredsavtalet (Nilsson, 2009:23).

Kvinnors deltagande i fredsprocessen

Det liberianska civilsamhället har en tradition av att vara aktivt, men under konflikten var civilsamhällesaktörer mycket utsatta då de misstänktes tillhöra oppositionen. Under fredsförhandlingarna hade civilsamhällesaktörer en viktig roll och förväntningarna var att de skulle ha ett betydande inflytande på utformandet postkonfliktsamhället. I efterhand hävdar dock vissa att så inte blev fallet (Loden, 2007:302).

Kvinnors deltagande i fredsprocessen i Accra skedde på både formell och informell nivå. Paffenholz (2014:80) menar att fallet Liberia visar hur kombinationen av civilsamhällesaktörer både innanför och utanför förhandlingsrummets dörrar kan stärka inflytandet över avtalet.

Informellt deltagande

Redan innan fredsförhandlingarna startade hade kvinnonätverket *the Women in Peacebuilding Program* (WIPNET) mobiliserat sig och genom icke-våldsdemonstrationer försökt få de stridande parterna att komma överens om vapenstillstånd. WIPNET var inte inbjudna som formella förhandlingsparter, men sju representanter från nätverket reste till Accra och tog plats utanför lokalerna där fredsförhandlingen ägde rum, samt mobiliserade kvinnor i intilliggande flyktingläger (Gbowee, 2009:51). WIPNET med flera utövade påtryckningar när förhandlingsparterna kom och gick från lokalerna och krävde en överenskommelse och fred (Nilsson, 2009:23).

En omtalad aktion av WIPNET var blockaden av förhandlingsrummet när samtalens tycktes ha stagnerat samtidigt som stridigheterna i Monrovia eskalerade. Över 200 kvinnoaktivister blockerade utgångarna och vägrade släppa ut förhandlingsparterna förrän framsteg gjorts. Denna händelse har efteråt omnämnts av formella förhandlingsparter som en viktig påstötning (Nilsson, 2009:23). Exempelvis uttrycktes att: ”*Those women were our consciences*”. Kvinnoaktivisterna fick genom blockaden förhandlingsdelegaterna att lyssna till krav såsom att delegaterna skulle ta förhandlingarna på allvar samt att fredsavtalet skulle vara undertecknat inom två

veckor, annars väntade en ny blockad. Två veckor senare undertecknades Accraavtalet (Gbowee, 2009:51).

När fredsavtalets slutits skiftade WIPNET fokus och de liberianska kvinnornas informella deltagande fortsatte i återuppbyggnadsfasen genom samarbete med internationella aktörer i avvärpnings-, demobiliserings- och återintegreringsprocessen och säkerhetssektorreformen. Detta hävdas ha medfört att processens svagheter uppmärksammades och åtgärdades, vilket ledde till en lyckad avvärpningsfas (Gbowee, 2009:51-52; Gizelis, 2011:527).

Formellt deltagande

UN Women's kartläggning av kvinnors deltagande i fredsprocesser visar att fallet Liberia hade 17 % kvinnliga vittnen, vilket innebär att de deltagande kvinnorna hade observatörsstatus. Bland undertecknare, medlare och i förhandlingsteam var 0 % kvinnor (UN Women, 2012:4).

Under de två månaderna av förhandlingar om fred bjöds, utöver de tre stridande parterna, politiska partier och civilsamhällesaktörer in. Bland dessa fanns kvinnoorganisationen *the Mano River Women Peace Network* (MARWOPNET) som bjöds in med anledning av tidigare fredsaktivism och erhöll formell observatörsstatus (Nilsson, 2009:22; Gizelis, 2011:527; Paffenholz, 2014:79).

Accraavtalet 2003

Fredsavtalet i Accra kännetecknas av en hög grad av inkludering med anledning av att många aktörer deltog och att ett brett spektra av aspekter behandlas i avtalet (Nilsson, 2009:24). Inkluderingen av civilsamhällesorganisationer bedöms ha lett till en lyckad demokratisk övergång (Wanis-St. John & Kew, 2008:28). Accraavtalet skrevs under av den liberianska regeringen, de två rebellgrupperna LURD och MODEL, 18 politiska partier och flertalet civilsamhällesorganisationer (Nilsson, 2012:244).

I Accraavtalet fördelades bland annat politiska positioner mellan olika grupper. De tre stridande parterna tilldelades fem ministerposter var, och de återstående sex posterna fördelades mellan civilsamhällesaktörer och politiska partier. Också fördelningen av

platser i nationalförsamlingen skedde på liknande sätt. De tre stridande parterna fick 12 platser var, de politiska partierna fick tillsammans 18 platser, civilsamhället tilldelades sju platser och de 15 distrikten fick en plats var (Nilsson, 2009:25). Vidare innehöll avtalet en skrivelse om jämställd politisk representation: “*The Parties shall reflect gender balance in all elective and non-elective appointments within the National Transitional Government of Liberia*” (UN Women, 2012:22).

Summering av resultat

Fredsprocessen hade inslag av både formellt och informellt deltagande kvinnor. I fredsprocessen i Liberia utgjordes 17 % av de formella vittnena av kvinnor. Det formella deltagandet skedde därmed genom *direkt representation vid förhandlingsbordet*, i form av att kvinnorna åtnjöt observatörsstatus vilket innebar direkt närvaro vid förhandlingarna, men inte garanterade inflytande.

Det fanns ett starkt inslag av kvinnors informella deltagande i Liberia, vilket skedde i form av *massaktion*. Detta har i efterhand erkänts av formella parter som inflytelserikt. En intressant aspekt är att det är möjligt att WIPNETs påtryckningar hävde stagnation i förhandlingarna, och alltså effektiviserade, vilket är tvärtemot vad det vertikala dilemmat påstår. Ytterligare en form av informellt deltagande identifierat i fallet Liberia är *inkluderande mekanismer efter avtalets undertecknande* då kvinnoorganisationernas engagemang fortsatte in i postkonfliktfasen, vilket inneburit faktiskt inflytande i implementeringen.

Accraavtalets substans innebar bland annat en fördelning av maktpositioner, vilket kan ha bidragit till ökad legitimitet genom en uppfattning om rättvisa. Avtalet innehöll även en skrivelse om jämställd politisk representation vilket kan vara en följd av kvinnors påverkansarbete under fredsprocessen.

6. Fallstudier av misslyckade fredsprocesser

6.1 Sierra Leone och Loméavtalet 1999

Konfliktens förlopp

Konflikten i Sierra Leone bröt ut i mars 1991 när rebellgruppen *Revolutionary United Front* (RUF), ledd av Foday Sankoh, med stöd av Charles Taylor och *National Patriotic Front of Liberia* (NPFL) invaderade landets östra delar och förklarade krig mot dåvarande *All People's Congress*-regeringen och president Joseph Momoh (Alao & Ero, 2007:118). Redan innan och under Momohs styre befann sig landet i ekonomisk tillbakagång efter våldsamt vanstyre. I samband med RUF:s attack tog *National Provisional Ruling Council* (NPRC) ledda av kapten Valentine Strasser makten genom en militärkupp 1992 vilket inledningsvis välkomnades av befolkningen som hoppades på förändring (Press, 2012:35). Istället följde en period av instabilitet, militärkupper och växlande styre mellan olika regeringskonstellationer och rebellgrupperingar (Barnes, 2010:121).

De fortsatta våldsamheterna under NPRC:s styre gav upphov till en massrörelse bestående av kvinnoorganisationer och andra civilsamhällesaktörer där en demokratiskt vald president krävdes. Demonstrationerna ledde till att Ahmad Tejan Kabbah från *Sierra Leone People's Party* (SLPP) valdes till president 1996 (Press, 2012:35).

Under den efterföljande perioden gjordes flera försök till fredsavtal. Två avtal, 1996 och 1997, undertecknades men implementerades aldrig, bland annat med anledning av RUF:s oförmåga att delta i fredsförhandlingar och av regeringens oförmåga av fredsbyggande. Även stöd från Liberias president och tillika krigsherre Taylor, samt rebellgruppernas tillgång till diamanter som finansiering bidrog till att fredsavtalen inte implementerades (Alao & Ero, 2007:120f).

1997 antogs en kontroversiell överenskommelse när en militärkupp av rebellgruppen *the Armed Forces Revolutionary Council* (AFRC) störtade Tejan Kabbah och hans administration. AFRC:s major Johnny Paul Koroma utsågs till ledare för militärjuntan och RUF:s Sankoh bjöds in som vice president. RUF utsågs till militärjuntans största väpnade gren. Konflikten fortgick under AFRC/RUF-styret, och när den avsatte Tejan Kabbah återinstallerades 1998 eskalerade rebellgruppernas aktivitet ytterligare (Alao & Ero, 2007:119; Press, 2012:35). Som ett resultat av internationella sanktioner mot

AFRC/RUF fanns den nigerianskledda ECOMOG-styrkan på plats för att hålla tillbaka rebellernas framfart (Press, 2012:35).

Konflikten i Sierra Leone kännetecknas av extremt våld; finansiering genom massiv illegal exploatering av naturresurser såsom diamanter; samt den stora mängden inblandade parter – åtminstone tio olika väpnade grupperingar deltog i konflikten (Alao & Ero, 2007:119). Civilbefolkningen led under konflikten av utbrett våld, tvångsflyttningar, kidnappningar och kollaps av sociala samhällsstrukturer (Barnes, 2010:121). Särskilt drabbade konflikten kvinnor och barn som utsattes för riktade kidnappningar, vilket givit en stor andel av landets kvinnor allvarliga fysiska och psykiska men (McFerson, 2012:60).

Fredsförhandlingarna

Sierra Leones fredssamtal övervakades av FN, några utländska diplomater och ett fåtal civilsamhällesrepresentanter. Rebellerna hade ett militärt övertag, och regeringen under Tejan Kabbah stod under internationellt tryck att få en överenskommelse till stånd (Alao & Ero, 2007:122; Nilsson & Söderberg Kovacs, 2013:4).

Kvinnors deltagande i fredsprocessen

Kvinnor i Sierra Leone har en lång tradition av deltagande och möjligheter till påverkan i lokalsamhällen och hushåll. Erfarenheterna av konflikt innebar i många fall att traditionella könsroller försvagades och att kvinnor erhöll vidare frihet då gränsen mellan det privata och det offentliga blev mer diffus. Kvinnor blev i många fall ensamma försörjare av hushållet, och deras territorium vidgades. Parallellt med konfliktens alla trauman öppnades alltså vägar för kvinnor att organisera sig, särskilt med fredsaktivism på lokal nivå (Barnes, 2010:126). Kvinnor deltog i relativt stor utsträckning i stridigheterna och utgjorde omkring 7 % av kombattanterna (Gizelis, 2009:511).

Informellt deltagande

Sierra Leones kvinnoorganisationer spelade en viktig roll för civilsamhällets organisering för fred. Redan etablerade civilsamhällesorganisationer fick i och med

konflikten ett gemensamt syfte och mobiliserade sig tillsammans, ledda av kvinnoorganisationerna (Barnes, 2010:126). I fallet Sierra Leone var tillgången till materiella resurser vanligen förknippade med sociala rörelser bristfällig, och idéer och engagemang blev de viktigaste aspekterna av mobiliseringen (Press, 2012:44).

The Young Women's Christian Association (YWCA) hade en ledande roll i fredsaktivismen bakom Loméavtalet genom exempelvis demonstrationer (Gizelis, 2009:512). *The Sierra Leone Women's Movement for Peace* (SLWMP) etablerades 1995 grundat på uppfattningar om kvinnor som "naturliga fredsmäklare" och utövade påtryckningar mot konfliktens parter genom demonstrationer, marscher och protester (Barnes, 2010:126). Något som beskrivs som ett avgörande avsnitt för fredsaktivismen i Sierra Leone var när kvinnoorganisationer under 1995 och 1996 ledde protester mot militärjuntan NPRC och krävde ett demokratiskt styre. Bland annat anordnade kvinnoaktivisterna marscher, seminarier och dörrknackningar; träffade regeringskritiska grupper; och kontaktade ambassader och internationella aktörer. Demokratiska val hölls i februari 1996 (Press, 2012:45, 46).

När sedan AFRC och RUF tog över makten och konflikten åter eskalerade var civilsamhället redan mobiliserat och underlättade internationell militär intervention. Fredsaktivismen i Sierra Leone kännetecknades av att vara informell, flytande och nästintill oorganiserad. Den saknade helt central styrning vilket gjorde den svår för motståndarna att stoppa (Press, 2012:39, 47).

Formellt deltagande

I processen som skulle leda fram till Loméavtalet 1999 visar UN Women's kartläggning av kvinnors deltagande i fredsprocesser att 20 % av vittnena utgjordes av kvinnor. Bland undertecknare, medlare och i förhandlingsteam var 0 % kvinnor (UN Women, 2012:4).

I de formella fredsförhandlingarna i Lomé uppfattades inte kvinnor som legitima aktörer, men kvinnoorganisationerna förde ett aktivt engagemang i fredsbyggande, framförallt på lokal nivå, i Sierra Leones civilsamhälle. Kvinnoorganisationernas informella engagemang ledde till att kvinnor bjöds in att vara närvarande vid

förhandlingarna, dock i egenskap av observatörer och utan garantier för faktisk påverkan (Barnes, 2010:122, 127).

Loméavtalet 1999

Den 7 juli 1999, efter åtta års inbördeskonflikt, undertecknade regeringen och RUF fredsavtalet i Lomé, Togo (Nilsson & Söderberg Kovacs, 2013:4). Loméavtalet utgjordes mer eller mindre av en uppgörelse mellan RUF och AFRC vilket innebar att rebellgrupperna snarare än befolkningen tjänade på avtalet. Exempelvis erhöll RUF och AFRC landets östra områden och därmed diamantdistrikten. Tejan Kabbah-regeringen hade inte kapacitet att stå emot rebellgruppernas krav och offensiver, och RUF:s Sankoh kunde kräva nyckelpositioner i den nya regeringen (Alao & Ero, 2007:122).

Avtalet signerades av president Tejan Kabbah och rebelledaren Sankoh och består av tre delar. Först behandlas våldets upphörande, följt av landets styrning inklusive RUF:s omvandling till politiskt parti, samt fördelning av positioner och av strategiska mineraltillgångar. Slutligen behandlas övriga politiska frågor, amnesti och säkerhetsfrågor. Vad gäller fördelningen av maktpositioner erhöll RUF fyra ordinarie och fyra vice ministerposter. Sankoh blev tilldelad posten som vicepresident samt kommissionens talman med ansvar över landets naturresurser. Tilldelandet av nyckelpositioner till RUF ansågs kontroversiellt bland Sierra Leones befolkning. Ytterligare en kontroversiell aspekt av Loméavtalet var beviljandet av amnesti som innebar att RUF:s offer förvägrades upprättelse (Alao & Ero, 2007:122-124).

Loméavtalet var det tredje försöket till fred i Sierra Leone, men kollapsade i maj 2000 efter ett par månaders tilltagande spänningar. Utlösande faktor för konfliktens återfall brukar hävdas vara RUF:s kidnappande av 500 UNAMSIL-anställda (Alao & Ero, 2007:117).

Summering av resultat

Kvinnors deltagande i fredsprocessen i Sierra Leone skedde på både formell och informell nivå. Det formella deltagandet var relativt högt och skedde genom direkt

representation vid förhandlingsbordet där 20 % av observatörerna var kvinnor. Värt att notera är dock att kvinnor till en början varken var representerade eller erkändes som formella parter utan följde av påtryckningar och informellt engagemang. Det fanns ett starkt inslag av kvinnors informella deltagande genom *massaktion*, vilket var viktigt för fredsprocessen i Sierra Leone.

Trots kvinnors formella deltagande finns inga indikationer på att fredsavtalet blivit mer inkluderande. Istället innebar det bland annat att RUF erhöll amnesti vilket förvägrade offren upprättelse. Huruvida detta bidragit till minskad legitimitet genom uppfattningar om orättvisa är rimligt att anta, men kan i denna studie endast spekuleras kring.

6.2 Demokratiska republiken Kongo och Sun Cityavtalet 2003

Konfliktens förlopp

Demokratiska republiken Kongo⁵ (DRC) har sedan 1960-talet präglats av exploatering av naturresurser, socialt förfall och flera perioder av auktoritärt styre (Utrikespolitiska institutet, 2015c). I maj 1997 störtades den auktoritära presidenten Mobutu Sese Seko, och rebellgruppen ledd av *Alliances des Forces Démocratiques Pour la Libération du Congo* (AFDL), tog makten och Laurent Kabila blev president. Bakgrunden till rebellrörelsen i DRC låg i att hindra massdödandet i landets östra delar, men rörelsen växte och fick stöd av Rwanda och Uganda. I och med den västvänliga Mobutus fall och Kalla krigets slut tappade omvärlden samtidigt intresse för DRC. Kort därefter tröttnade DRC:s grannar, särskilt Rwanda och Uganda, på Kabilas vanstyre och aggressivitet (Gambino, 2008:11).

DRC:s instabilitet eskalerade, och 1998 var AFDL-regimen åter i konflikt, nu mot rebellgrupperna *Rassemblement Congolais pour la Démocratie* (RCD) och

⁵ Hädanefter DRC. Hette Zaire 1971-1997. Numera även kallad Kongo-Kinshasa, ej att förväxla med Republiken Kongo/Kongo-Brazzaville.

Mouvement de Libération Congolais (MLC) i vad som kommit att kallas ”Afrikas första världskrig” (UCDP, 2015d). DRC:s grannländer positionerade sig och Angola stödde president Kabila, Rwanda stödde RCD och Uganda stödde MLC. 2001 hade president Kabilas styre utvecklats till auktoritärt, i likhet med Mobutus (Gambino, 2008:3, 12).

I Lusakaavtalet 1999 beslutades det om vapenstillestånd efter support från västländer och FN, och FN-styrkan MONUC skapades för att övervaka. Vapenstilleståndet cementerade tredelningen av DRC mellan Kabilaregeringen, RCD och MLC och i början av 2001 blossade inbördeskonflikten åter upp till följd av mordandet av president Kabila, som efterträddes av sonen Joseph Kabila. Den nye president Kabila styrde DRC i riktning mot försoning och val och lämnade över styret till en övergångsregering 2003 (Gambino, 2008:12).

Fredsförhandlingarna

Med syfte att lösa konflikten i DRC inleddes dialogprocessen *the Inter-Congolese Dialogue* (ICD) kring försoning och politisk reform 2000, enligt en överenskommelse i Lusakaavtalet 1999. De stridande parterna i konflikten sammankallades till dialogen som skulle leda fram till det slutgiltiga fredsavtalet Sun Cityavtalet 2003. Enligt avtalet skulle dialogen ledas av en neutral ordförande, och det tog parterna sex månader innan man enades om Botswanas tidigare president Sir Ketumile Masire. Masire hade till uppgift att, tillsammans med sin stab, organisera och konsultera inför dialogen, samt att utse och bjuda in representanter och leda förhandlingarna. Flertalet bakslag drabbade dialogen. Exempelvis var den första Kabilaregeringen ovillig att samarbeta, och otillräckliga resurser ledde inledningsvis till bristande representation. När Joseph Kabila övertog presidentposten underlättades samarbetsklimatet något (Whitman, 2006:30, 34, 35).

Syftet med ICD var att uppnå en demokratisk fredsprocess, och det beslutades att varje provins skulle ha en representant i det förberedande mötet innan dialogen. Detta kom sedan att utökas med representanter från religiösa grupper, människorättsorganisationer, fackföreningar, ungdomsgrupper, näringslivet och kvinnoorganisationer. Efter en utdragen period av konsultationer med flertalet avbrott

inleddes den slutgiltiga dialogen i Sun City, Sydafrika, i februari 2002 (Whitman, 2006:36, 37).

Kvinnors deltagande i fredsprocessen

Då Lusakaavtalet från 1999 överhuvudtaget inte nämner inkluderingen av kvinnor fanns inga mandat för att göra detta i ICD. Under utnämmandet av representanter till förberedande möten i dialogprocessen var kvinnor starkt underrepresenterade, och dessutom hade vissa av de få kvinnliga delegaterna instruerats att inte driva genusrelaterade frågor (Whitman, 2006:39).

Informellt deltagande

Innan dialogmötet organiserade kvinnoorganisationerna *Femmes Africa Solidarité* (FAS) och *Women as Partners for Peace in Africa* (WOPPA) ett möte för samtliga kvinnliga delegater i Nairobi där de kom överens om en handlingsplan för ICD (Whitman, 2006:40). Också en delegation av afrikanska kvinnliga ledare begav sig till DRC och samlade 60 kvinnliga representanter från regering, rebellgrupper, politisk opposition och civilsamhälle för ett nationellt forum. Vidare resulterade intensivt påverkansarbete av kongolesiska kvinnor med stöd av UN Women i att genusfrågor och kvinnors deltagande inkluderades i den officiella agendan (UN Women, 2012:3).

De formella kvinnliga delegaterna vid dialogen i Sun City gjorde sista kvällen av förhandlingar en aktion av informell natur, då de blockerade förhandlingsrummet när resterande delegater inte kunde enas kring teknikaliteter och vägrade skriva under avtalet. Aktionen lyckades och avtalet skrevs under (Whitman, 2006:42).

Formellt deltagande

I processen som skulle leda fram till Sun Cityavtalet visar UN Women's kartläggning av kvinnors deltagande i fredsprocesser att 5 % av undertecknarna och 12 % av

förhandlingsteamerna utgjordes av kvinnor. Bland medlare och vittnen var andelen kvinnor 0 % (UN Women, 2012:4).

I ett förberedande möte i dialogprocessen var kvinnorepresentationen sex av 73. Genom ett öppet brev undertecknat de sex kvinnorna till resterande delegater underströks att representationen inte var förenlig med jämställdhetsprincipen, och det hänvisades till DRC:s åtaganden i och med *the Convention on the Elimination of all Forms of Discrimination against Women (CEDAW)*, resolution 1325 och *Southern African Development Community Declaration on Gender Equality*. Brevet hänvisade vidare till den sydafrikanska fredsprocessen där den höga kvinnorepresentationen bidragit till framgång och krävde 30 % kvinnor i ICD (Whitman, 2006:39).

Gränsen mellan formellt och informellt deltagande är inte helt tydlig i fallet DRC. Ovan beskrevs formella delegaters något informella metoder, och även informellt engagemang bidrog till att stärka den formella kvinnorepresentationen i ICD. ICD:s ordförande Masire uppmanade parterna att främja kvinnliga delegater, och konsulterade UN Women för att få stöd i frågan. UN Women samordnade och utbildade de kvinnliga delegaterna i genusfrågor och kvinnors rättigheter. När det slutgiltiga dialogmötet hölls var 40 av de 300 delegaterna kvinnor, vilket i sammanhanget är en stor andel. Utöver detta bidrog UN Women med 14 konsulter till de kvinnliga delegaternas förfogande (Whitman, 2006:39, 40).

ICD kom att bestå av fem kommissioner; politisk/juridisk; humanitär, social och kulturell; försvar och säkerhet; ekonomi; samt fred och försoning. Kvinnliga delegaters närvaro bidrog substantiellt till avtalet. Inom den humanitära, sociala och kulturella och den ekonomiska kommissionen gjordes särskilda rekommendationer vad gäller kvinnor. Exempelvis etableringen av rehabiliteringscenter för flickor och kvinnors traumatiserade av konflikten, och ett generellt fastställande att kvinnors måste återfå sitt värde i det kongolesiska samhället. Även i termer av försoning erkändes kvinnors erfarenheter av konflikten, och det fastställdes att fred inte kan uppnås utan respekt för kvinnors och mänskliga rättigheter. Inom den politisk/juridiska kommissionen och försvars- och säkerhetskommissionen, som inte

hade några kvinnliga delegater, nämndes inte genus eller kvinnor i någon resolution (Whitman, 2006:41).

Sun Cityavtalet 2003

Sun Cityavtalet undertecknades, efter tre års förhandlingar, i april 2003 av samtliga parter i dialogen. En tvåårig övergångsregering skulle installeras, bestående av president Joseph Kabila och fyra vicepresidenter representerande RCD, MLC, politisk opposition och regeringsdelegationen (Whitman, 2006:42).

Inom ICD fördömdes våld mot kvinnor, våldtäkt som vapen i konflikt nämndes, och offer uppmuntrades att kontakta myndigheter (Ellerby, 2013:449). Om kvinnors rättigheter sade Sun Cityavtalet följande: *“The mandate of this organ (a national monitoring body for human rights) will be to (...) create a commission for the protection of women and children with the mandate to denounce all forms of violence specifically perpetrated against women and children (...)”* (UN Women, 2012:22). Avtalet beslutade också om etablerandet av ett departement för genus- och familjeförhållanden (Whitman, 2006:43).

2006 hölls de första demokratiska valen på över 40 år i DRC vilket vanns Joseph Kabila. Konflikten var officiellt över, men våldsamheterna fortgick. Efter valet bröt nästa fas av konflikten ut (Gambino, 2008:vii; UCDP, 2015d).

Summering av resultat

I fredsprocessen i DRC fanns starka inslag av kvinnors deltagande på både formell och informell nivå. Andelen formellt deltagande kvinnor uppgick till 5 % av undertecknarna och 12 % av förhandlingsteamet. Att kvinnor finns bland undertecknarna är ovanligt och bör indikera hög grad av inkludering. Det formella deltagandet skedde således genom *direkt representation vid förhandlingsbordet* och kvinnorna hade därmed formellt samma status som övriga förhandlingsparter. Denna typ av deltagande innebär officiellt inflytande, att kvinnor erkänns som aktörer.

Det informella deltagandet skedde främst i form av *mindre officiella konsultationer* då kvinnoorganisationer samlade de formella kvinnliga delegaterna inför de formella

förhandlingarna. Därmed utgjordes informellt deltagande av formella förhandlingsparter. Även inslag av *massaktion* förekom, då kvinnoorganisationer utövade påtryckningar genom manifestationer.

I fallet DRC finns starka indikationer på att kvinnors deltagande inneburit förändrad substans i fredsavtalet. Detta gäller främst det formella deltagandet då samtliga kommissioner med kvinnor närvarande visade på genusperspektiv och en mer inkluderande definition av säkerhet, samt erkännandet av kvinnors erfarenheter, medan kommissionerna utan kvinnor deltagande inte inkluderade dessa aspekter.

7. Jämförande resultat och slutsatser

Denna studie ämnade svara på frågan *på vilket sätt kan kvinnors deltagande i fredsprocesser bidra till hållbar fred?* På grundval av en teoretisk precisering av tidigare forsknings främsta förklaringar på detta har fyra fredsprocesser, av vilka två uppnått hållbar fred och två inte, undersökts empiriskt. Den empiriska undersökningen byggde på fyra teoretiska förväntningar härrörda från den teoretiska preciseringen gällande distinkta skillnader mellan de lyckade och de misslyckade fallen som kan svara på ovan formulerade frågeställning.

Den första teoretiska förväntningen rörde antalet deltagande kvinnor och innebar att det är av betydelse för utfallet hur stor andel kvinnorna utgör. Ju större andel kvinnor som deltar, desto större effekt får det och därmed var en teoretisk förväntning att de lyckade fredsprocesserna skulle haft en större andel kvinnor deltagande än de misslyckade. Den empiriska undersökningen visade dock inte någon distinkt skillnad mellan kvinnors procentuella deltagande i de lyckade och de misslyckade fallen. De lyckade fallen hade 12 % kvinnliga undertecknare och 13 % kvinnor i förhandlingsteamerna respektive 17 % kvinnliga observatörer. De misslyckade fallen hade 20 % kvinnliga observatörer respektive 5 % kvinnliga undertecknare och 12 % kvinnor i förhandlingsteamerna. Således var andelen formellt deltagande inte generellt högre i de lyckade fallen än i de misslyckade.

Den andra teoretiska förväntningen rörde deltagandeformen och innebar att det är av betydelse om deltagandet sker formellt eller informellt. Samtliga studerade fall hade inslag av både formellt och informellt deltagande. De lyckade fallen kännetecknades såväl av starkt informellt och svagare formellt som av starkt formellt och svagare informellt deltagande, och den empiriska studien påvisade inga tydliga gemensamma trender vad gäller relationen mellan informellt och formellt deltagande i de två fallen. De misslyckade fallen kännetecknades av något svagare inslag av formellt och informellt deltagande, respektive starkt informellt och formellt deltagande. Studien visade således inga synbara likheter i termer av deltagandetyp mellan de två fallen. Antagandet att en kombination av informellt och formellt deltagandet ökar chanserna för hållbar fred är rimligen fortsatt gällande då så var fallet i de båda lyckade fredsprocesserna. Men då även de misslyckade fallen hade inslag av både informellt och formellt deltagande tycks det finnas andra variabler

Den tredje teoretiska förväntningen hörde samman med formellt deltagande och rörde legitimitet. Den innebar att en fredsprocess med kvinnor formellt deltagande uppfattas som mer legitim vilket genererar hållbar fred. Den empiriska undersökningen gav inga synbara indikationer på att kvinnors formella deltagande genom processens ökade legitimitet genererar mer hållbar fred. Att fastställa detta samband visade sig svårt givet det material som existerar. Det kan dock vara rimligt att tro att legitimitet är en anledning till att observatörsstatus är den vanligaste formen av kvinnors formella deltagande, då det möjligen ger processen legitimitet utåt men inte nödvändigtvis medför faktiskt inflytande.

Den fjärde teoretiska förväntningen rörde att kvinnors deltagande påverkar fredsavtalets substans och således genererar en mer hållbar fred. Den empiriska undersökningen indikerar att kvinnors deltagande har potential att påverka fredsavtalets innehåll. I de båda lyckade fallen finns indikationer på att kvinnors deltagande genererat inkludering av jämställdhetsaspekter i avtalet, såsom jämställd landfördelning och avvärpningsprocess samt jämställd politisk representation. De misslyckade fallen skiljer sig åt vad gäller fredsavtalets substans då det ena kännetecknas av att inte vara inkluderande, medan det andra har en hög grad av inkludering i termer av jämställdhetsaspekter. Det misslyckade fallet med hög grad av

inkludering kännetecknades också av ett starkt formellt deltagande av kvinnor. Således har kvinnors deltagande haft substans effekter i både fredsprocesser som genererat hållbar fred och i misslyckade fredsprocesser. Då det inte finns distinkta skillnader mellan de lyckade och de misslyckade fallen är det inte tillräckligt resultat för att dra säkra slutsatser vad gäller att kvinnors deltagande påverkar fredsavtalets substans och således bidrar till hållbar fred. Jag vill dock hävda att detta resultat indikerar att kvinnors deltagande genererar en ”breddad agenda” såsom jämställdhetsaspekter och således påverkar fredsprocessens chanser till hållbar fred, men att andra variabler också tycks ha inverkan.

Resultaten av den empiriska undersökningen i denna studie visade således inga tillräckligt distinkta skillnader mellan lyckade och misslyckade fall av fredsprocesser vad gäller kvinnors deltagande för att kunna dra några säkra slutsatser. Det går inte att urskilja att någon av de fyra förväntningarna är den avgörande mekanismen för att generera hållbar fred. Studien har emellertid gjort ett viktigt bidrag till forskningen genom att (1) teoretiskt precisera tidigare forsknings förslag till på vilket sätt kvinnors deltagande bidrar till hållbar fred, och (2) empiriskt undersökt och systematiskt jämfört fyra fall av fredsprocesser. Studien har även indikerat vissa aspekter som skulle vara relevanta att gå vidare med, vilket diskuteras vidare i sektionen nedan.

8. Avslutande diskussion och förslag till vidare forskning

Denna studie har bidragit till forskningen kring kvinnors deltagande i fredsprocesser genom en teoretisk precisering och en systematisk komparativ studie, men fann inga distinkta skillnader som kan hävdas vara den avgörande mekanismen för att kvinnors deltagande skall generera hållbar fred. Vidare forskning är således nödvändig, och särskilt två spår har identifierats som särskilt relevanta; ett kvalitativt och ett kvantitativt.

Studien stötte på svårigheter med slutsatsdragning kring de teoretiska förväntningarna givet det befintliga materialet, särskilt vad gällde teoretiska förväntningen kring fredsprocessens legitimitet. Att kvinnors deltagande skulle generera ökad legitimitet till processen och avtalet är dock fortsatt ett teoretiskt rimligt antagande, och det är av

relevans att särskilt undersöka denna aspekt mer djupgående kvalitativt genom exempelvis intervjustudier.

Vidare har denna studie, till skillnad från den mesta tidigare forskningen, utförts genom att systematiskt jämföra fyra fall istället för en enfallsstudie eller jämförande tvåfallsstudie. Studiens design är därmed en styrka och ett bidrag i sig. Svårigheterna med distinkta slutsatser kan indikera att forskningen bör gå vidare från fåfallsstudier till kvantitativa studier för att påvisa generella mönster och systematiska skillnader i kvinnors deltagande mellan lyckade och misslyckade fredsprocesser. En kvantitativ studie kan utföras genom att kartlägga skillnader mellan lyckade och misslyckade fredsprocesser i termer av andel deltagande kvinnor; formellt respektive informellt deltagande; samt effekter på avtalets substans. Detta skulle vara ett värdefullt bidrag till detta forskningsområde som i nuläget karakteriseras av en- eller fåfallsstudier genom att identifiera tendenser kring hur kvinnors deltagande bidrar till hållbar fred.

Referenser

- Aharoni, S. (2011) Gender and “Peace Work”: An Unofficial History of Israeli-Palestinian Peace Negotiations, *Politics & Gender* 7, s. 391-416.
- Albin, C. och Druckman, D. (2011) Distributive justice and the durability of peace agreements, *Review of International Studies* 37(3), s. 1137-1168.
- Anderson, M. J. och Swiss, L. (2014) Peace Accords and the Adoption of Electoral Quotas for Women in the Developing World, 1990–2006, *Politics & Gender* 10, s. 33-61.
- Anderlini, S. N. (2000) *Women at the Peace Table. Making A Difference*. New York: The United Nations Development Fund for Women (UNIFEM).
- Anderlini, S. N. (2007) *Women Building Peace. What They Do, Why It Matters*. London: Lynne Rienner Publishers Inc.
- Badran, R. (2014) Intrastate peace agreements and the durability of peace, *Conflict Management and Peace Science* 31(2), s. 193-217.
- Barnes, K. (2010) Lost in Translation? UNAMSIL, UNSCR 1325 and women building peace in Sierra Leone. I F. Olonisakin, K. Barnes och E. Ikpe (Red.) *Women, Peace and Security. Translating Policy into Practice* (s. 121-137). New York: Routledge.
- Belloni, R. (2008) Civil society in war-to-democracy transitions. I A. K. Jarstad och T. D. Sisk (Red.) *From War to Democracy Dilemmas of Peacebuilding* (s. 182-210). Cambridge: University Press.
- Björkdahl, A. (2012) A Gender-Just Peace? Exploring the Post-Dayton Peace Process in Bosnia, *Peace & Change* 37(2), s. 286-316.
- Chinkin, C. och Kaldor, M. (2013) Gender and New Wars, *Journal of International Affairs* 67(1), s. 167-187.

Eduards, M. (2002) *Förbjuden handling. Om kvinnors organisering och feministisk teori*. Malmö: Liber.

Esaiasson, P., Gilljam, M., Oscarsson, H. och Wängnerud, L. (2012) *Metodpraktikan. Konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Stockholm: Norstedts.

Förenta Nationerna [FN] (2000) *United Nations Security Council Resolution 1325*. Hämtad 2015-03-30. Tillgänglig på <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N00/720/18/PDF/N0072018.pdf?OpenElement>

Förenta Nationerna [FN] (2002) *Women, Peace and Security*. Study submitted by the Secretary-General pursuant to Security Council resolution 1325 (2000). New York: Förenta Nationerna.

Galtung, J. (1969) Violence, Peace and Peace Research, *Journal of Peace Research* 6(3), s. 167-191.

Gambino, A. W. (2008) *Congo. Securing Peace, Sustaining Progress*. New York: Council on Foreign Relations.

Gbowee, L. (2009) Effecting Change through Women's Activism in Liberia, *IDS Bulletin* 40(2), s. 50-53.

Gizelis, T. I. (2009) Gender Empowerment and the United Nations Peacebuilding, *Journal of Peace Research* 46(4), s. 505-523.

Gizelis, T. I. (2011) A Country of Their Own – Women and Peacebuilding, *Conflict Management and Peace Science* 28(5), s. 522-542.

Gizelis, T. I. och Olsson, L. (2014) Advancing Gender and Peacekeeping Research, *International Peacekeeping* 21(4), s. 520-528

Gizelis, T. I. och Pierre, N. A. (2013) Gender Equality and Postconflict Reconstruction: What Do We Need to Know in Order to Make Gender Mainstreaming Work? *International Interactions: Empirical and Theoretical Research in International Relations*, 39(4), s. 601-611.

Kvinna till Kvinna (2011) Gör plats för fred. En handbok för kvinnors deltagande i fredsprocesser. Stockholm: Kvinna till Kvinna.

Loden, A. (2007) Civil Society and Security Sector Reform in Post-conflict Liberia: Painting a Moving Train without Brushes, *The International Journal of Transitional Justice*, vol. 1, s. 297-307.

McFerson, H. M. (2012) Women and Post-Conflict Society in Sierra Leone. *Journal of International Women's Studies* 13(1), s. 46-67.

Nationalencyklopedin [NE] (2015) *Fredsförhandling*. Hämtad 2015-04-14. Tillgänglig på <http://www.ne.se.ezproxy.ub.gu.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/freds%C3%B6rhandling>

Nilsson, D. (2009) *Crafting a Secure Peace – Evaluating Liberia's Comprehensive Peace Agreement 2003*. Uppsala: Uppsala universitet.

Nilsson, D. (2012) Anchoring the Peace: Civil Society Actors in Peace Accords and Durable Peace, *International Interactions: Empirical and Theoretical Research in International Relations* 38(2), s. 243-266.

Olsson, L. och Tryggestad, T. L. (2001) Introduction. *International Peacekeeping* 8(2), s. 1-8.

Paffenholz, T. (2014) Civil Society and Peace Negotiations: Beyond the Inclusion–Exclusion Dichotomy, *Negotiation Journal* 30(1), s. 69-91.

Pampell Conaway, C. och Martínez, S. (2004) *Adding Value: Women's Contributions to Reintegration and Reconstruction in El Salvador*. Hunt Alternatives Fund.

Pankhurst, D. (2004) The 'sex war' and other wars: towards a feminist approach to peace building. I H. Afshar och D. Eade (Red.) *Development, Women and War. Feminist Perspectives* (s. 8-42). London: Oxfam.

Pearce, J. (2004) Sustainable peace building in the South: Experiences from Latin America. I H. Afshar och D. Eade (Red.) *Development, Women and War. Feminist Perspectives* (s. 238-266). London: Oxfam

Porter, E. (2007) *Peacebuilding. Women in International Perspectives*. New York: Routledge.

Press, R. M. (2012) Sierra Leone's Peaceful Resistance to Authoritarian Rule. *African Conflict & Peacebuilding Review* 2(1), s. 31–57.

Putnam, R. D. (1993) *Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy*. New Jersey: Princeton University Press.

Rönblom, M. och Eduards, M. (2008) *Genusperspektiv på statsvetenskap*. Stockholm: Höskoleverket.

Skjelsbaek, I. (2001) Is Femininity Inherently Peaceful?: The Construction of Femininity in War. I I. Skjelsbaek och D. Smith (Red.) *Gender, Peace and Conflict* (s. 47-68). London: SAGE.

Thompson, M. & Eade, D. (2004) Women and War: Protection through empowerment in El Salvador. I H. Afshar och D. Eade (Red.) *Development, Women and War. Feminist Perspectives* (s. 220-237). London: Oxfam.

UN Women (2012) *Women's Participation in Peace Negotiations: Connections Between Presence and Influence*. New York: UN Women.

Uppsala Conflict Database [UCDP] (2015a) *Definitions*. Hämtad 2015-04-07. Tillgänglig på <http://www.pcr.uu.se/research/ucdp/definitions/>

Uppsala Conflict Database [UCDP] (2015b) *Liberia*. Hämtad 2015-04-07. Tillgänglig på http://www.ucdp.uu.se/gpdata/gpcountry.php?id=94®ionSelect=2-Southern_Africa#

Uppsala Conflict Database [UCDP] (2015c) *El Salvador*. Hämtad 2015-04-30. Tillgänglig på

http://www.ucdp.uu.se/gpdatabase/gpcountry.php?id=51®ionSelect=4-Central_Americas#

Uppsala Conflict Database [UCDP] (2015d) *DR Congo (Zaire)*. Hämtad 2015-05-06.
Tillgänglig på
http://www.ucdp.uu.se/gpdatabase/gpcountry.php?id=38®ionSelect=2-Southern_Africa

Utrikespolitiska institutet [UI] (2015a) *Landguiden Liberia. Modern historia*. Hämtad 2015-04-07.
Tillgänglig på
<http://www.landguiden.se.ezproxy.ub.gu.se/Lander/Afrika/Liberia/Modern-Historia>

Utrikespolitiska institutet [UI] (2015b) *Landguiden El Salvador. Modern historia*. Hämtad 2015-04-30.
Tillgänglig på
<http://www.landguiden.se.ezproxy.ub.gu.se/Lander/Nordamerika/ElSalvador/Modern-Historia>

Utrikespolitiska institutet [UI] (2015c) *Landguiden Kongo-Kinshasa. Modern historia*. Hämtad 2015-05-06.
Tillgänglig på
<http://www.landguiden.se.ezproxy.ub.gu.se/Lander/Afrika/KongoKinshasa/Modern-Historia>

Wanis-St. John, A. och Kew, D. (2008) Civil Society and Peace Negotiations: Confronting Exclusion. *International Negotiation* 13, s. 11-36.

Whitman, S. (2006) Women and Peace-building in the Democratic Republic of the Congo: An assessment of their role in the Inter-Congolese Dialogue. *African Journal on Conflict Resolution* 6(1), s. 29-48.

Wängnerud, L. (2009) Women in Parliaments: Descriptive and Substantive Representation, *The Annual Review of Political Science* 12, s. 51-69.